

ТЕОРЕТИЧНА КОНЦЕПЦІЯ «МЕРЕЖЕВОГО ПРАВА»: ПРАКСЕОЛОГІЯ «STRUCTURE-INDUCED EQUILIBRIUM» У КОНТЕКСТІ ТРІАДИ ВІДНОСИН «LEX MERCATORIA» - «ALTERNATIVE ENERGY» - «ARTEMIS ACCORDS».

ДІКАРЄВ Олександр Іванович - кандидат політичних наук, доктор в галузі права *International Personnel Academy*, доцент, Київський національний університет культури і мистецтв

ORCID: 5r85741!

БАРАНОВСЬКА Віра Миколаївна - кандидат юридичних наук, доцент Міжрегіональна академія управління персоналом, професор кафедри цивільно-правових дисциплін та міжнародного права Навчально-наукового інституту права ім. Володимира Великого

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2784-0416>

УДК: 341

DOI: <https://doi.org/10.32782/NP.2024.1.2>

У статті актуалізовано теоретичну рефлексію становлення нової парадигми автопоєзису К. Х. Ладеура (*Ladeur Karl-Heinz*), що позиціонує розвиток самовідтворюючої системи правил, що не продукують цілісної єдності норм права, а пов'язують між собою певні події, суб'єкти, актори ринкових відносин у процесі координації взаємодії різних транснаціональних мереж. Розглянуто: 1) тренди співвідносин транснаціонального і національного права; 2) процедурну розробку елітою складного адміністрування процесу (*structure-induced equilibrium*) прийняття рішень щодо стандартів програм, угод, альянсів; 3) акторність та суб'єктність мережевих вигодотримувачів від різних форм їх діяльності. Встановлено, що: 1) мережевоцентричність особливо характерна для енергетичних відносин паливно-енергетичного комплексу, включаючи глобальне енергетичне співробітництво в глобальних мережах добавленої вартості; 2) праксеологія мережевого права пов'язує його із досвідом розробки старого та нового *Lex Mercatoria*, арбітражною "режисурою застосування" *Lex Petrolea*; 3) нині нова мережева еліта – нетократія напрацьовує досвід адміністрування рядом «тріад» транснаціоналізованих відносин, означених як «четверта промислова революція – концепція *intelligent enterprise (IE)* – набір технологічних інновацій,

що включають штучний інтелект (*artificial intelligence, AI*), інтелектуальні, аналітичні технології та когнітивні обчислення»; «ПЕК» – «енергетичні транснаціональні водневі мережі» – «космічні ресурси»; «*European Green Deal Economy – Alternative Energy – Hydrogen Economy*», «космічного право – угода «*Artemis-Idu*» – «*Blockchain*».

Ключові слова: концепт «мережеве право», транснаціональне право, *lex mercatoria*, *structure-induced equilibrium*, автопоєзис, глобальні мережі додаткової вартості

Вступ

На початку 21 ст. дослідники описували процеси еволюції у формі гіперболічної кривої, спрямованої вертикально, що продемонструвало прискорення еволюції та можливість її переходу у фазу сингулярності та поліфуркаційний стан. Аналогом такого сценарію зі зворотним показником виступає за масштабом та значенням лише факт появи життя на Землі. Після цього виникає низхідна гілка планетарної еволюції (наступні зміни в суспільстві та в природі будуть спрямовані у бік термодинамічної рівноваги), або відбудеться прорив до якогось якісно нового стану. Тут відразу необхідно зауважити, що концепт «автопоєзису» був генерований представниками

саме природничих наук. «Автопоезис» його авторами-біологами Матурана та Варела був означений як «самовиробництво ідентичності», мінімальна формула автономії біологічного життя [18]. Нині цю теорію використовують у соціології, праві. Зокрема, постмодерна концепція праворозуміння німецького дослідника Карла-Хайнца Ладеура, описана в працях «Теорія автопоезис як підхід до кращого розуміння постмодерного права. З ієрархії норм до гетерархії мінливих моделей правових взаємовідносин» (1999) [15], «Постмодерний стан права та суспільного «управління правилами». Перегляд фактів і норм» (2006) [16], «Право і справедливість у Дерріді та Лумана: критика на основі теорії систем» (2012) [17] будується на понятті автопоезису в плані позиціонування: 1) у якості нових джерел права різних стандартів та угод, досягнутих у практиці транснаціональних відносин приватних, публічних, приватно-публічних суб'єктів; 2) нових правових актів як доповнення національному праву (НП), що забезпечує створення «мережі мереж» правових норм із певною автономією; 3) заміни ієрархії норм системи НП зверху вниз на гетерархію – горизонтально організованої системи у векторі відносин «знизу нагору»; 4) появи на основі довільних процедур та кооперації нових інститутів; 5) демократичних та ліберальних процедур цих інститутів як основи формування механізмів забезпечення «справедливості в цілому», що дає більше можливостей для погодження інтересів різноманітних акторів; 6) права як публічної схеми можливих дій, що не обмежуються традиціями; 7) бажаності забезпечення контролю держави для профілактики можливих антисоціальних елементів колективної правотворчості та процесу погодження інтересів суб'єктів різного рівня [9]. Тут відразу виникає ряд питань про: 1) рівень новизни цих тверджень; 2) суб'єктність та акторність можливих вигодотримувачів; 3) можливість цілеспрямованої діяльності в контексті дотримання вищезгаданих принципів. Спробуємо знайти підходи до зазначених проблем: 1. Протиріччя транснаціональних і національних відносин у світовому господарстві почали

виникати ще в 20 ст. Саме тоді у юридичну практику у 1931 р. швейцарський професор Макс Гудтцвіллер вводить поняття «транснаціональне право». Проте теоретичне оформлення його було здійснено в 1956 р. у праці американського юриста Філіпа Джессапа «Транснаціональне право», що дозволило саме Джессапа назвати «першовідкривачем транснаціонального характеру *lex mercatoria*». Джессап визначив це поняття як таке, що включає всі закони, які регулюють дії або події, що виходять за межі національних кордонів. І публічне, і приватне міжнародне право включені, як і інші правила, які не повністю підпадають під типові категорії та класифікації [7]. Проте сам Ф. Джессап не звужував транснаціональне право до рамок приватного права. Його ідея, швидше, полягала в тому, щоб повністю замінити міжнародне право (МП) транснаціональним. Оскільки МП регулює і впорядковує відносини лише між державами, то транснаціональне може регулювати економічну практику, що перетинає національні кордони, включаючи механізми: публічного, приватного міжнародного права. Ф. Джессап уявляє транснаціональне право як право, яке регулює будь-які відносини приватних чи інституційованих суб'єктів відносин, тобто індивідів, спільнот, корпоративних, міжнародних організацій, держав, відносини яких виходили за межі кордонів однієї держави. Тобто транснаціональне право в парадигмі інтернаціоналістів має дві визначальні ознаки: (1) транскордонність; (2) суб'єктний склад, що складається із будь-яких осіб, які діють транскордонно. Таким вимогам відповідало традиційне *lex mercatoria*. Конфліктualiсти, на відміну від інтернаціоналістів, стверджують, що будь-які транскордонні комерційні відносини регулюються не автономним правопорядком *lex mercatoria*, а нормами НП, до якого відсилають колізійні прив'язки міжнародного приватного права (МПП). І якщо й існують певні норми *lex mercatoria*, то це лише звичай міжнародної торгівлі, які доповнюють національне право там, де є прогалини в міжнародно-правовому регулюванні. Позиція конфліктualiстів досі формує концепти пози-

тивного права. Законодавство більшості країн світу не визнає *lex mercatoria* окремим правопорядком, а лише нормами, які можуть доповнювати регулювання договірних відносин сторін. Проте ряд європейських учених, зокрема професор Утрехтського університету Буле-Вулкі, німецькі професори К. Бергер і У. Дробніг, пропонують передбачити в законодавстві ЄС можливість застосування *lex mercatoria*. Однак ця пропозиція ще не введена в Регламент ЄС про право, яке застосовується до договірних зобов'язань № 593/2008. Регламент (Рим I), хоча і враховує можливість застосування *lex mercatoria*, проте не визнає його окремим правопорядком, виходячи з логіки Регламенту про переваги системного тлумачення в конкретній справі. Прихильники підходу, де *lex mercatoria* включає комбіновану систему, яка поєднує норми транснаціонального й НП, стверджують, що норми НП, які покликані регулювати транскордонні комерційні відносини й норми *lex mercatoria*, є одне ціле, але розглянуті під іншим кутом зору [6]. З точністю до навпаки вони вважають, що не *lex mercatoria* є факультативним джерелом НП, а НП є одним із джерел *lex mercatoria*. Прихильником такого підходу виступає американський дослідник Ральф Майклс. У праці «Справжнє *lex mercatoria*: право поза державою». Він пропонує вважати хибним дихотомічний поділ на позадержавне й державне право. Аналізуючи відмінності між стародавнім і новим *lex mercatoria*, Р. Майклс стверджує: те, «що обидва виходять за межі держави, недостатньо, щоб вважати їх подібними; це лише припускає, що обидва не дотримуються сегментарної диференціації політичної системи сучасної держави, але не те, чи обидва дотримуються того самого виду диференціації. Уважніший розгляд виявляє вирішальну різницю: середньовічне купецьке право було статусним законом для купців, відображаючи стратифіковане суспільство, яке розрізняло різні класи осіб. Новий закон купця, навпаки, відображає функціональну диференціацію світового суспільства; це закон для торговців, а не для купців» [20, с.466]. Якщо навіть позанаціональне право купців гіпоте-

тично могло б існувати, то те справжнє *lex mercatoria*, яке ми спостерігаємо, не є таким позанаціональним правом. Швидше спостерігається процес творення глобального комерційного права, яке вільно поєднує елементи НП й *lex mercatoria* як «гібридної системи» з НП та МП [20].; 2. Саме проблема переважно політичного трактування можливостей правового регулювання відносин надкористування та міжнародно-правового співробітництва держав у сфері надкористування викликали інтерес до концепту «автопоєзису». У разі йдеться про аналіз поведінки людини з погляду його економічної мотивації, прагнення до максимальної вигоди. Д. Муеллер вказує на тріаду фундаментальних особливостей цієї теорії, що дозволяє назвати її «економічною теорією політики»: «(1) використання для характеристики поведінки людини в політичній сфері гіпотез неокласичної економічної теорії – (2) розуміння процесу виявлення потреб індивідів у термінах ринкової взаємодії – (3) дослідження питань характерних для неокласичної економічної теорії (про існування стабільності, ефективність політичної рівноваги та шляхи її досягнення)» [22]. В. Хеттіх та С.Л. Вінер [13] у контексті теорії громадського вибору виділяють дві парадигми дослідження політичних явищ, що базуються на різних аспектах прийняття політичних рішень, у центрі уваги яких перебувають: (1) імовірнісний характер колективного вибору, що відбувається в політичному вимірі соціуму та вимагає визначення умов, за яких відбудеться максимізація числа голосів за певний варіант рішення (В. Хеттіх та С.Л. Вінер позиціонують його як «підхід EVM» (expecting vote maximization)); (2) конкретні аспекти прийняття рішень, а також інститути задіяні в цей процес («підхід SIE» – structure-induced equilibrium передбачає розгляд політичних процесів у контексті специфічних правил та процедур ухвалення державних рішень, а також варіантів їх зміни на користь всього суспільства або окремих його груп). У свою чергу, Р. Д. МакКелві серед типових причин нестабільності виділяє феномен нетранзитивності колективних потреб. Тобто актори,

які визначають процедуру прийняття рішення, можуть отримати більшість голосів для варіанта, що відповідає їх інтересам [19]; 3. Комплексні міжнародно-правові дослідження були започатковані під час енергетичної кризи 1973 р. Це був час посилення протистояння надрокористувачів і держав, що мали суверенні права на здійснення надрокористування. Завдяки працям К. Кальво, Ф. Родрігеса, Д. Салак'юзе, Р. Санчоса, С. Сафіна, М. Сорнараджа, Е. Сека, У. Фокса, Б. Ченга практика надрокористування отримала дуалістичний та моністичний доктринарний вимір [6]. Проте в цьому дослідженні ми виходимо не з концептування співвідношень міжнародного і внутрішньодержавного права. Оскільки вважаємо, що концепції дуалістичного та моністичного підходу є логічно взаємовиключні. Тому предметом нашого дослідження ми оберемо безпосередньо правові джерела, зафіксовані у внутрішніх законах і міжнародних актах та арбітражних висновках, що витікали із глобальної праксеології енергетичних відносин, що особливо наглядно демонструють Lex Petrolea у формі модельних актів, типових контрактів для світового паливно-енергетичного комплексу (ПЕК). Концепт Lex Petrolea, на думку юриста Тома Чайлдса, нині охоплює досить широке коло питань звичаєвого права, що корениться в практиці арбітражів [5]. Ці арбітражі включали в себе ряд етапів: (1) рішення, починаючи з інтерпретації концесійних угод першого покоління (формулу Абу-Дабі 1951, визнану пізніше всіма країнами ОПЕК, компенсації 1953 р. Катару і Агамсо); (2) рішення "періоду протистояння" (справа Saphire проти Ірану в 1963 р., три компенсації Лівії, ВР 1973 р., Техасо 1977 р. і Liamco 1977 р.); спори, пов'язані із сучасними нафтовими угодами транснаціонального характеру і комерційних та інвестиційних арбітражів за угодами нового типу. Термін Lex Petrolea в ході арбітражу було вжито як джерело прецедентів уже вирішених позовів ПЕК [3]. Проте за терміном стоїть конкретний автор, якого нині мало цитують. Саме єгипетський юрист Ахмед Садек аль-Кошері (Ahmed Sadek El-Kosheri) вжив його

уперше під час виступу з новаторською лекцією в Гаазькій академії міжнародного права з ідеєю транснаціонального закону. Ель-Кошері аналізував еволюцію традиційних нафтогазових угод. На основі дослідження концесійних угод Ель-Кошері спробував створити загальну теорію нафтових та газових угод. Він також передбачив "режисуру застосування" Lex Petrolea для захисту прав у контексті можливої транснаціоналізації договорів. Ель-Кошері запропонував концепцію, згідно з якою контракт як транснаціональний, так і звичайний, завжди пов'язаний із зовнішнім правопорядком. І що саме цей юридичний або судовий порядок надає контракту силу обов'язковості і джерело дії [7]. Слід зауважити, що ідея Lex Petrolea виникла в Ель-Кошері на основі концепту Lex Mercatoria. Модель Lex Mercatoria складає головне ядро Lex Petrolea. З цим поняттям Ель-Кошері познайомився у Франції, де у 1960-х роках було започатковано транснаціональні дослідження права професорами Бертільдом Голдманом (B. Goldman) і Філіпом Каном. Вони запропонували концепт автономного правопорядку транснаціональної бізнес-спільноти в моделі Lex Mercatoria. Ель-Кошері на основі цього концепту здійснює спробу створення правової системи для транснаціональної нафтової і газової промисловості, реалізації секторальної лінії юридичної аргументації [7]; 3. У другій половині минулого століття отримала розвиток мережа нових системоутворюючих об'єднань, такі як ТНК та світові фінансові центри (МФЦ). МФЦ у 1970-х роках разом із національними банками активно підключилися до проектного фінансування (ПФ) у ПЕК. Спершу на ринку ПФ домінували американські банки. Однак із розвитком нафтовидобутку в Північному морі до ПФ приєдналися банки Великобританії, ФРН, Франції. Окрім національних банків, на ринку ПФ вийшли міжнародні фінансові інститути (МІРР, МВФ, ЄБРР). МФЦ представляють Державні інвестиційні фонди (ДІФ). Нині таких інститутів у світі близько 40. Їхній фінансовий вплив внаслідок акумуляції коштів від експорту ПЕР зростає. Тому не дивно, що дослідники Баттістон С.,

Родрігес Дж. Ф., Зейтіноглу Х., аналізуючи геоелектронічний зміст мереж локальних та ГМДВ, констатують, що вигодоотримувачі різної суб'єктності та акторності збагачуються саме за рахунок геофінансових стратегій [2]. Саме в кінці 20 – початку 21 ст., як стверджують шведські дослідники Олександр Бард (A. Bard) та Ян Зодерквіст (J. Söderqvist) у праці 2000 “Nätokraterna”, у процесі становлення інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ) та глобальних мереж на основі нових геофінансових стратегій виникає нова мережева еліта – нетократія [1]. Дослідник Стефенсон С. свідчить, що підприємства стимулювали отримання додаткової вартості завдяки мережним ланкам виробництва та винесення на аутсорсинг різних етапів виробництва, у країни з низькими витратами. При цьому країни, що розвиваються, стають частиною глобального ланцюжка додаткової вартості (ГЦДС) і отримують можливість вибудувувати широкую і поглиблену промислову базу ТНК [25].

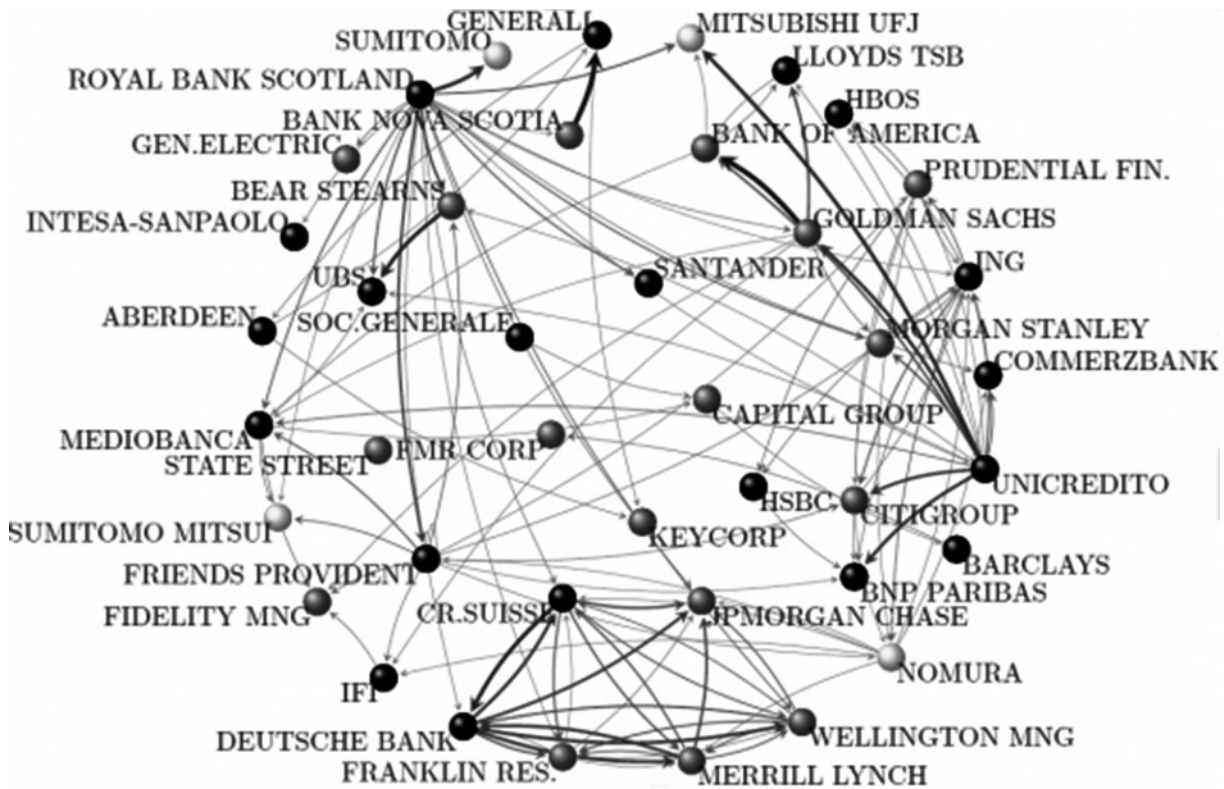
Формулювання цілей статті

Мета дослідження: 1) у контексті актуалізації концепту «автопойезис» у практиці мережевого права провести науковий аналіз ролі різних джерел норм у погодженні взаємодії акторів та суб'єктів транснаціональних ринкових відносин; 2) провести аналіз становлення мережевого права в процесі подолання асиметрії у світовій енергетичній політиці; 3) виявити витоки та тренди транснаціонального права як «structure-induced equilibrium» нетократії. У нашому дослідженні ми використали ряд методичних підходів: 1. Системний метод аналізу форм політико-правових стратегічних триад – стійких базових операційних понять: «біосфера – сфера людської життєдіяльності – «техносфера»; «четверта промислова революція – концепція intelligent enterprise (IE) – набір технологічних інновацій, що включають штучний інтелект (artificial intelligence, AI), інтелектуальні, аналітичні технології та когнітивні обчислення»; «ПЕК – «енергетичні транснаціональні водневі мережі» – «космічні ресурси»; «Lex Mercatoria» – «Democratia

Carboneum» – «Lex Petrolea» – «European Green Deal», «European Green Deal Economy – Alternative Energy – Hydrogen Economy»; 2. Історіологічний метод, який розкриває послідовність еволюції мінерально-сировинної політики (МСП) акторів світової політики в контексті правових корелят. Інакше кажучи, йдеться про метод каскадного супроводу етики та правил регулювання ресурсних відносин у ГМДВ; 3. «Матрьошковий» метод для аналізу взаємозалежних і взаємовкладених процесів, фінансових інструментів, глобальних мереж доданої вартості; 4. Метод моделювання політичних ринків для аналізу механізмів вироблення енергетичної політики та юридичних засад регулювання; 5. Важливішим завданням тут виступає забезпечення методологічно несуперечливого аналізу: мотивів поведінки еліти в економічній сфері діяльності (де формуються їхні майнові інтереси) і в політичній сфері (де інтереси матеріалізуються в конкретних владних рішеннях щодо характеру правового регулювання).

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Аналіз джерел свідчить, що нині особливо вагомим чинником впливу на перебіг світових подій виступає асиметрія планетарної та політичної ренти. Аналіз політичного виміру ренти вимагає залучення до аналізу чинників впливу політичної сфери соціуму на процес прийняття політичних рішень на економічну поведінку суб'єктів господарювання; систему розподілу доходів. Так, дослідники Віталі Стефанія, Глаттфельдер Джеймс Б, Баттістон Стефано розглянули інформацію про 43 тис. ТНК, 37 млн. компаній та інвесторів станом на 2007 р. Було встановлено «ядро» з 1318 компаній (20% прибутку від світового), кожна з яких має мережеві контакти з, у середньому, 20 фірмами. Через систему участі в капіталі вони контролюють 60% світового ВВП. «Ядро» містить 147 компаній, що контролюють 40% світових активів, у тому числі 90% активів у банківській сфері [28] (Малюнок 1). Очевидним фактом виступає впевненість еліт у своїх можливостях контролювати не лише фінанси, а й

Мал. 1. Модель світової економічної та фінансової системи на основі бази Orbis []

світ завдяки спорідненим мережам. Згідно з гіпотезою К. Поланьї еліти націлено порушують традиційне співвідношення понять «взаємність» та «перерозподіл» з огляду на підсилену експлуатацію ГМДВ [24]. Раніше практика взаємності переважала, оскільки еліта вважала, що застосування сили містить більше ризиків, ніж шансів.

Відчуття безпеки ґрунтувалося на припущенні того факту, що конфлікт щодо використання ресурсів легко може перерости у руйнівне геополітичне протистояння та порушення економічних законів на користь політики. Однак, як стверджує дослідник Т. Мітчелл [21], описуючи одне з таких протистоянь, а саме події нафтової кризи 1973-1974 рр., закон попиту та пропозиції на той час стає вже не фікцією, а фабрикацією. Він став деталлю апарату, сфабрикованого певними силами протистояння еліт. Для досягнення своєї мети його учасники спробували організувати подію в такий спосіб, щоб закони економіки могли працювати на їх користь [21, с.277]. У свою чергу, дослідник У.Ф. Енгдаль [8] стверджує, що у 1974 р. 70% додаткового

прибутку ОПЕК було вкладено в зарубіжні активи. З них 57 млрд. дол. (60% прибутку) у результаті прямих угод потрапили до фінансових установ США та Великобританії. Крім того, як зазначав ще 1995 року Лауреат Нобелівської премії з економіки П.Кругман, якщо й на початку 20 ст. той чи інший споживчий товар міг бути експортований лише один раз, то сьогодні його можна вивезти багато разів. Товар, вироблений в одній країні, може бути зібраний з компонентів, виготовлених в інших країнах, які, усвою чергу, можуть бути укомплектовані із субкомпонентів, вироблених ще в інших країнах. У результаті залучена в глобальне виробництво кінцевого продукту торгівля може включати кілька витрат, доданих на всіх стадіях виробництва [14, с. 334]. Поява глобальних мереж додаткової вартості спровокувала різке зростання торговельних потоків проміжних товарів, які зараз становлять більше половини товарів, що імпортуються країнами-членами ОЕСР, та майже три чверті імпорту великих країн, таких як Китай та Бразилія [12; 26]. Вищезгаданий аналітик С. Стефенсон, аналізу-

ючи механізми ГМДВ, називає як основні рушійні сили інвестиційні рішення ТНК, пов'язані з використанням незалежних підрядних організацій та офшорних операцій. Таким чином, можна стверджувати, що функціонування ГМДВ обумовлено змінами в поведінці компаній і свідчить про зміни в економічній сфері соціуму [25, с.3]. С. Стефенсон також говорить про те, що природа ГМДВ є варіативною у наслідках розвитку залежно від галузі та сектору економіки: ГМДВ переробки природних ресурсів відрізняється від промислових. Проте послуги становлять обов'язковий елемент усіх ГМДВ [25]. Таким чином, надання послуг дає можливість доступу до ГМДВ еліті мереж – нетократії. Концепт нетократії ввели в науковий обіг вищезгадані дослідники О. Бард та Ян Зодерквіст у праці 2000 “Nätokraterna” [1]. О. Бард та Я. Зодерквіст під мережею розуміють ще мережеві технології кінця 20 - початку 21 ст. Мережа формується трьома центральними фігурами: 1. Це “стерналісти (від англійського слова “eternal”, що означає “вічний, постійний, безперервний”), тобто вчені, які позиціонують нетократичне суспільство як єдину всеохоплюючу органічну мережу, у якій кластери генів і мемів становлять її вузли; 2. “Нексіалістів” (від латинського слова “nexus”, тобто “пов'язаний разом”); 3. “Куратори”. Куратори вказують нексіалістам шлях, у той час як їхні концепти формуються філософами нетократичної спільноти. Тут одразу виникає певна аналогія із акторами капіталістичних відносин: куратори представляють політиків, нексіалісти схожі на підприємців, а стерналісти – вчених” [1]. Особливо корисним для нашого дослідження виявився аналіз трендів енергетичного права (Хефрон Рафаель, Дж. Кім Талус Кім [12], Брюне Антуан, Гішар Поль [4].) Ці дослідники стверджують, що концептуальний ряд енергетичного права у 21 ст. рефлектується в трикутнику «економіка (фінанси) – політика (енергетична безпека) – навколишнє середовище (зміна клімату)». Однак, надзвичайно рідко ця тріада комплексно використовується в аналізах. Причина полягає в меркантилістській політиці, що не спрацьовує в період криз. У випадку

збільшення зовнішньої заборгованості понад рівень, необхідний для фінансування продуктивних інвестицій, втеча в борги може лише призвести до васалітету.

Виклад основного матеріалу дослідження

Нині нетократи трансформують відносини ресурсокористування в тріаді понять «мережа – технологія – право», а тренди використання природних ресурсів формуються в контексті виявлення основних факторів-складників глобальної ресурсної та енергетичної безпеки та правових механізмів її забезпечення в термінах асфатроніки як методичної основи енергоінформаційних процесів у біологічних (біосферних), соціальних і великих технічних системах;

У якості фактичного підтвердження цих тез можливо звернути увагу на спроби введення в економічну сферу та правову матерію «European Green Deal». Тим самим створюється тріада відносин та джерел: «Democratia Carboneum» – «European Green Deal» – «Encouraging International Support for the Recovery and Use of Space Resources». Зокрема, у процесі втілення «зелених» проєктів на початку 21 ст. було створено Міжнародне партнерство з водневої економіки (МПВЕ) для координації зусиль і вирішення проблем водневої економіки, яка набирає вже певних результатів. Світ уже виробляє і споживає близько 75 млн. т. водню щорічно. Зокрема, 90% загального обсягу цієї продукції споживає хімічна і нафтопереробна галузі промисловості. Прогнозується, що до 2050 р. відбудеться 10-кратне зростання потреб у водні; на 25% знизиться рівень викидів CO₂ (6 Гт/рік); частка водню складе 18% енергетичного балансу. Нині вважають, що найбільш значними водневими проєктами є наступні програми: 1. Департаменту енергетики США (DOE) «Водень, паливні елементи і технології інфраструктури» 1999 р. Скорегована у 2004 р. ця програма передбачає зниження залежності США від імпорту сирої нафти (2/3 якої споживається автотранспортом); широкомасштабне використання водню в транспортному секторі; 2. «Воднева іні-

ціатива» Президента США; 3. Програма «Freedom CAR». Сумарні інвестиції в ці проекти складають 1,7 млрд. дол. Показово, що фінансування і координація зазначених проєктів здійснюються DOE спільно з найбільшими автомобільними компаніями США: Daimler Chrysler Corp., Ford Motor Co. і General Motors Corp. [10; 12]. Наступним прикладом водневого лідерства може слугувати Японія та Південна Корея. Зокрема, план переходу Японії до «водневого суспільства» складається із трьох етапів: 1-й – активне просування паливних елементів на світовий ринок, що супроводжується різким зниженням вартості водню; 2-й – впровадження водневої енергетики і створення інфраструктури постачання водню; 3-й – створення системи постачання водню з нульовим рівнем викидів вуглецю всього виробничого ланцюжка [27]. У ЄС було генеровано програму HyLAW. HyLAW початково була скерована на усунення правових бар'єрів для розгортання паливних елементів. Проєкт об'єднував 23 партнери із Австрії, Бельгії, Болгарії, Данії, Фінляндії, Франції, Німеччини, Угорщини, Італії, Латвії, Норвегії, Польщі, Румунії, Іспанії, Швеції, Португалії, Нідерландів та Великобританії, а координацію здійснював Hydrogen Europe [6]. Урядом Республіки Кореї було прийнято ряд актів: «Дорожня карта водневої економіки» (2019 р.); Закон «Просування водневої економіки та управління безпекою» (Закон про водень, 2020 р.); «Зелений новий курс» (2020 р.); План «вуглецевої нейтральності» до 2040 р. (Korea Hydrogen Economy Roadmap 2040) (2020 р.) [27].

Нині процес розвитку нових енергетичних технологій пов'язують із процесом входження криптовалют у фінансові мережі економічної сфери енергетики. Аналітики концептуалізують цей процес як технології «alt monets» та блокчейнів (технологія Blockchain тут розглядається в парадигмі «децентралізованої технології ведення бухгалтерського обліку» в корпоративних практиках і як похідна технічного дизайну Bitcoin та його похідних у контексті програмних функцій «розумних контрактів») [6; 13].

Ряд дослідників аналізують програми використання ресурсів Космосу. Зокрема, про наслідки прийняття в США Закону 2015 р. «Про право американців на комерційний пошук, видобуток, використання ресурсів» у формі «дозволу приватним компаніям розробляти власні керівні норми відповідно до дещо переглянутого космічного права, що запобігло б спалаху нової гонки суверенних урядів по колонізації космосу та надало б більшої впевненості тим, хто починає підприємницьку діяльність з видобутку на астероїдах і дозволить розробити ефективну систему, пристосовану до максимізації віддачі від інвестицій [11]. Р. Майєр аналізує тезу про логічність доктрини привласнення ресурсів Космосу як модифіковану версію правила захоплення [23].

Висновки із цього дослідження і перспективи подальшого розвитку

Вищезгадане дозволяє стверджувати: 1. У дослідника Карла-Хайнца Ладеура поняття «мережа» стало важливим підґрунтям аналізу процесу аутопозиса. Цей концепт він використовує для екстраполяції розуміння на рівні Gesellschaftstheorie (соціальної теорії) у тому сенсі, що вона дає уявлення про загальну структуру відносин акторів суспільства і, отже, про контекст. у рамках якого розгортається юридична практика, що рефлекується правовою теорією, що, на його думку, отримало постмодерністський контекст; 2. У якості нових джерел права у Ладеура виступають різні стандарти і угоди, які створюються в рамках транснаціональних відносин приватними, публічними і приватно-публічними органами. У зазначених стандартах представлена спроба сформулювати правила належної поведінки в умовах ризиків. 3. У певних пропорціях будуть використовуватися норми регулювання відносин щодо використання основних енергетичних ресурсів – вугілля, нафти, газу, урану, відновних джерел енергії в контексті трьох D: «D1 декарбонізація» – «D2 децентралізація (Smart Energy Network» – «D3 – Digitalization: промисловість 4.0, суспільство 5.0, блокчейн» 4. Завданням права в регулюванні інновацій

них енергетичних відносин стає забезпечення інтегруючої дихотомії взаємозв'язків «держава – держава», «суспільство – держава», що інституалізуються через специфічний самостійний мезорівень – транснаціональний (ТНК, ТНБ, фонди), що вже на працює завдання на правила та правові норми використання ресурсів Космосу; 5. У значній мірі вплив на юридичну практику матимуть інтереси нетократії в забезпеченні ефективності організованих ГМДВ.

References

1. Bard A., Soderqvist J. 2002. Netocracy. The New Power Elite and Life after Capitalism. Ft Pr; First Edition. 288 p.
2. Battiston S. Rodrigues J. F., Zeytinoglu, H. 2007. The Network of Inter-Regional Direct Investment Stocks across Europe // ACS Advances in Complex Systems.. 10 (1). P. 29-51.
3. Bishop, R. Doak. 1998. International Arbitration of Petroleum Disputes: The Development of a Lex Petrolea, YCA. 1131.
4. Brunet Antoine, Guichard Paul. 2011. Mercantilist Roots of the Crisis. International Journal of Political Economy. Volume 40. P. 83-97.
5. Childs Thomas C.C. 2011. Update on Lex Petrolea: The continuing development of customary law relating to international oil and gas exploration and production Get access Arrow. The Journal of World Energy Law & Business, Volume 4, Issue 3. Pages 214-259.
6. Dikariev O. 2020. Hydrogen Economy as Key Strategies apanese Diplomacy objective. Стратегія розвитку України: наук. журн. К.: НАУ. №1. С. 81-100.
7. Jessup Philip C. 1956. Transnational Law. New Haven: Yale University Press, 131p.
7. El-Kosheri Festschrift Ahmed Sadek. 2015. From the Arab World to the Globalization of International Law and Arbitration. Wolters Kluwer Law & Business; Bilingual edition. 650 p.
8. Engdahl William. 2012. Century of War: Anglo-American Oil Politics and the New World Order. Progressive Press; New - Revised - Unabridged edition. 333 p.
9. Frug Gerald. 2011. Law and Uncertainty: A Comment on Karl-Heinz Ladeur, 12 Ger. L.J. 548 (2011). Vol 12. No 1. P.548-553
10. Graaf Thijs Van de, Indra Overland, Daniel Scholten, Kirsten Westphal. (2020) The new oil? The geopolitics and international governance of hydrogen Energy Research & Social Science. Energy Research & Social Science. Volume 70. December. pp.1-5.
11. Heise Jack. (2018). Space, the Final Frontier of Enterprise: Incentivizing Asteroid Mining Under a Revised International Framework. Michigan Journal of International Law. P. 189-213.
12. Heffron Raphael J. Kim Talus Kim. 2016. The development of energy law in the 21st century: a paradigm shift? Journal of World Energy Law and Business. N9(3). p. 1-16.
13. Hettich W., Winer S.L. 1993 Economic Efficiency, Political Institutions and Policy Analysis. Kyklos. V. 46. N 1. P. 3-25.
14. Krugman P. 1995. Growing World Trade: Causes and Consequences. – Washington, DC: brookings Papers on Economic Activity. Vol. 1. P.327-377.
15. Ladeur Karl-Heinz. 1999. Theory of Autopoiesis as an Approach to a Better Understanding of Postmodern Law. From the Hierarchy of Norms to the Heterarchy of Changing Patterns of Legal Inter-relationships. EUI Working Paper LAW No. 99/3. European University Institute Badia Fiesolana. 45 p.
16. Ladeur Karl-Heinz. 2006. The Postmodern Condition of Law and Societal “Management of Rules» *Zeitschrift für Rechtssoziologie*. 27(1). P.87-108.
17. Ladeur Karl-Heinz . 2012. Recht und Gerechtigkeit bei Derrida und Luhmann: Eine Kritik auf theoretischer Grundlage. *Rechtstheorie* 43(3). 271-323
18. Maturana, Humberto, Varela, Francisco. 1980. *Autopoiesis and Cognition: the Realization of the Living*. Robert S. Cohen and *Marx W. Wartofsky* (Eds.), Boston Studies in the Philosophy of Science 42. Dordrecht: D. Reidel Publishing Co. 141 p.
19. McKelvey R.D. 1976. Intransitivities in Multidimensional Voting Models and Some Implications for Agenda Control. *Journal of Economic Theory*. V. 12. P. 472-482
20. Michaels, Ralf. 2007. The True Lex Mercatoria: Law Beyond the State. Duke Law School Faculty Scholarship Series. Paper 150. P.447-468.

21. Mitchell Timothy. 2013. Carbon Democracy: Political Power in the Age of Oil. 26. Verso. 288 p.

22. Mueller Dennis C. 1997. Perspectives on Public Choice. – Cambridge: Cambridge University Press. 688 p.

23. Myers Ross. 2015. The Doctrine of Appropriation and Asteroid Mining: Incentivizing the Private Exploration and Development of Outer Space. Or. Rev. Int'l L. Edited by George Dalton. University of Oregon School of Law. P. 183-203.

24. Polanyi Karl. 1971. Primitive, archaic, and modern economies. Essays of Karl Polanyi. Edited by George Dalton. 346 p.

25. Stephenson S. 2013. Global Value Chains: The New Reality of International Trade / Sherry Stephenson. Switzerland: International Centre for Trade and Sustainable Development (ICTSD). 12 p.

26. Stiglitz JE. 2010. Freefall: America, free markets and the sinking of the world economy. – N.Y., London: W.W. Norton & Company. 361 p

27. Stangarone, T. 2021. South Korean efforts to transition to a hydrogen economy. Clean Techn Environ Policy. N23. pp. 509–516.

28. Vitali Stefania, Glattfelder James B, Battiston Stefano. 2011. The Network of Global Corporate Control. PLoS ONE. Volume 6. P. 1-6. Issue 10. P.1-5.

SUMMARY

The article updates the theoretical reflection of the formation of a new Ladeur Karl-Heinz's autopoiesis paradigm of coordinating the market interactions of various transnational networks. Considered: 1) trends in the relationship between transnational and national law; 2) procedural development by the elite of a complex administration process (structure-induced equilibrium) of decision-making regarding the standards of programs, agreements, alliances; 3) actorness and subjectivity of network beneficiaries from various forms of their activity. It was established that: 1) network-centricity is particularly characteristic of energy relations of the fuel-energy complex, including global energy cooperation in global value-added networks; 2) the praxeology of network law connects it with the experience of developing the old and new Lex Mercatoria, the arbitral "direction of application" of the Lex Petrolea; 3) now the new network elite – the netocracy is gaining experience in administering a number of "triads" of transnationalized relations, defined as the "fourth industrial revolution – the concept of intelligent enterprise (IE) – a set of technological innovations that include artificial intelligence (AI), intellectual, analytical technologies and cognitive computing"; "the fuel-energy complex" – "energy transnational hydrogen networks" – "space resources"; "European Green Deal Economy – Alternative Energy – Hydrogen Economy", "space law – Artemis agreement – "Blockchain".

Keywords: the concept of "network law", transnational law, lex mercatoria, structure-induced equilibrium, autopoiesis, global networks of added value